

4. Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон України від 14 грудня 2021 р. № 1953-IX; станом на 22 лист. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>.

5. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV; станом на 09 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>.

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА

*Вербицька В.І., канд. екон. наук, доцент
Андрійченко А.Ю., здобувач вищої освіти*

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Бредіхін В.М., канд. техн. наук, доцент

Харківський національний університет міського господарства

ім. О.М. Бекетова

Основна функція сучасної фінансової системи полягає в тому, щоб сприяти ефективному переміщенню фінансових ресурсів від економічних суб'єктів, які мають тимчасовий їх надлишок, до суб'єктів, які відчувають тимчасову у них нестачу та відповідно, потребу, і допомагають виконувати цю функцію інститути фінансового посередництва. Більшістю економістів фінансове посередництво вважається «видом виробничої діяльності, в процесі якої банки трансформують прийняті фінансові зобов'язання у фінансові активи, несучи при цьому витрати та приймаючи він відомий ризик» [1].

Ґрунтуючись на вищезазначеній функціональній характеристиці фінансового посередництва та існуючих теоріях, їх всі в якості підходів можна згрупувати за такими чотирма основними напрямками:

1. *Фінансові посередники як власники інформації.* Легко помітити, що при такому підході найбільш значущою вва-

жається вищезгадана інформаційна функція, яка «веде за собою» всі інші. Справді, адже достовірна та повноцінна інформація про інвестиційні можливості не може бути загальнодоступною через те, що така поінформованість вимагає як мінімум наявності адекватних професійних навичок та трансакційних можливостей. З іншого боку, якщо припустити, що багато економічних агентів, дублюючи один одного, можуть займатися збиранням та зведенням інформації з метою продажу «неінформованим» [2] агентам, то така діяльність загрожує як високими трансакційними витратами, так і виникненням проблеми передачі та перепродажу інформації.

Крім того, відірваність подібних агентів від реального фінансового ринку створює ризики несприятливості відбору та недостовірності інформації. Тобто не вирішується основне завдання – подолання асиметричності ринкової інформації про інвестиційні можливості. Саме тому у суспільстві формується, за термінологією Бойда та Прескота [3], так звана «коаліція власників інформації» [3] у вигляді об'єднання фінансових посередників. Така спеціалізація доступна фінансовим посередникам не лише завдяки їхній здатності мінімізувати витрати на моніторинг інвестиційних проєктів, а й через те, що, будучи безпосередніми професійними учасниками ринку, вони найкраще володіють емпіричним досвідом здійснення реальних фінансових операцій і працюють з інформацією в режимі реального часу як покупці і продавці інструментів фінансового ринку.

2. *Фінансові посередники як інститути згладжування споживання.* За такого підходу в якості основної ролі фінансових посередників розглядається функція сприяння обміну товарами та послугами. У зв'язку з тим, що клієнти фінансових інститутів, інвестуючи в проєкти, перебувають у перманентному протиріччі з власною потребою у споживанні через випадковість і непередбачуваність виникнення

споживчих бажань або споживчих шоків, іноді у них виникає необхідність у вилученні своїх вкладень, не чекаючи закінчення термінів інвестицій. Надаючи фінансові ресурси на вимогу, посередники дозволяють згладжувати споживання. Завдяки тому, що фінансові посередники при розміщенні активів акумулюють диверсифіковані заощадження та інвестиційні вкладення багатьох агентів, вони можуть дозволити собі повертати частину залучених вкладів, підтримуючи свої інвестиційні активи до закінчення термінів. Більше того, наприклад, клієнти банків можуть, не припиняючи дію своїх депозитних договорів, скористатися овердрафтними та іншими кредитними продуктами під депозитарне забезпечення або завдяки своїй кредитній історії та руху на своїх банківських рахунках. Складається ситуація, принципово неможлива без фінансових посередників, коли, наприклад, банки, виконуючи свою класичну функцію створення нових грошей, під забезпечення тих самих коштів, вкладених під терміновий депозит, можуть, з одного боку, інвестувати у будь-які фінансові інструменти, з іншого боку, задовольняти потреби клієнтів у споживанні. Даймонд та Дібвіг розробили модель [4] раннього та пізнього споживання, засновану на можливості фінансових посередників забезпечувати клієнтам додаткову ліквідність. Цікава також оцінка Аллена та Гейла, які вказали на можливість згладжування споживання як у часі, так і між поколіннями. Наприклад, іпотечне кредитування є інструментом фінансового ринку, що дозволяє сьогодні купувати майно (право на житло), яке без фінансового посередництва могло бути недоступним взагалі або протягом суттєвого тимчасового періоду [5]. Або, навпаки, пенсійні фонди насаджують новий вид споживання шляхом акумуляції і накопичення коштів на пенсійне страхування, що дає змогу перенести частину доходів населення на майбутні періоди і навіть покоління. Інакше висловлюючись, завдяки фінансо-

вим посередникам сьогоднішні покоління, відмовляючись від споживання, передають це право майбутнім поколінням.

3. *Фінансові посередники як інститути делегування моніторингу за інвестиціями.* Такий підхід кореспондується з превалюванням функції моніторингу за фірмами та приведення в дію механізмів корпоративного управління. Проблема асиметрії інформації створює необхідність контролю за позичальниками або інвестиційними проектами. Враховуючи, що фінансові посередники, перебуваючи в регулятивному полі функціонування, в обов'язковому порядку володіють достатнім капіталом, а отже, і резервами на випадок можливих втрат активів, є найбільш надійними суб'єктами, здатними покривати всі ризики, взяті на себе за банківського або інвестиційного посередництва. З цієї причини фінансовим посередникам довіряють, перекладаючи на них ризики. Ефект масштабу дозволяє фінансовим посередникам функціонувати як кращі монітори, здатні мінімізувати витрати на моніторинг. Більш того, моніторинг за моніторами (державне регулювання та нагляд за їх діяльністю) також є незрівнянно більш доступним завданням завдяки тому, що фінансові посередники концентрують функції первинного монітора, створюючи тим самим оптимальні умови для мінімізації витрат на моніторинг за монітором [6].

4. *Фінансові посередники як «пули ліквідності» або «коаліції вкладників», які утворюють «фонди» фінансування.* Такий підхід передбачає, що найважливішими функціями фінансових інститутів визнаються функції зниження ризиків та мобілізації заощаджень. Функціональна необхідність фінансового посередництва як пулів ліквідності формується через неможливість прямої взаємодії між економічними агентами під час укладання бізнес-контрактів та здійснення платежів через територіальну роз'єднаність, наявність різниці в часі під час здійснення транзакцій та

двосторонніх чи багатосторонніх ризиків виконання контрактних зобов'язань. Саме з цієї причини виникла потреба у платіжних системах, що є винятковою прерогативою інститутів фінансового посередництва. Ліквідність у разі несприятливого відбору тісно пов'язана зі ступенем асиметрії інформації про активи [7].

Таким чином, виходячи з вищесказаного, запрошується визначення фінансового посередництва в якості механізму, спрямованого на мобілізацію та ефективне спрямування фінансових ресурсів у реальний сектор економіки, що дозволяє долати інформаційну асиметрію, знижувати трансакційні витрати, забезпечувати ліквідність та керувати ризиками.

Перелік посилань:

1. Корнєєв В. В. Модифікація форм фінансового посередництва в Україні. *Фінанси України*. 2008. № 1. С. 77–85.

2. Васенко В. К. Фінансове посередництво: проблеми і перспективи розвитку : монографія. Черкаси: Вид-во ПП Чабаненко Ю. А., 2009. 450 с.

3. Boyd, John H. and Edward C. Prescott, Financial Intermediary-Coalitions. *Journal of Economic Theory*. 1986. № 38. P. 211–232.

4. Чеберяко О. В., Лобода А. Б. Моделі фінансового посередництва та їх класифікація в Україні. *Економічний часопис-XXI*. 2013. № 7-8 (1). С. 72–75.

5. Банківська енциклопедія / [С. Г. Арбузов, Ю. В., Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова]. Київ: Центр наукових досліджень Національного банку України; Знання, 2011. 502 с.

6. Дубина М. В. Удосконалення класифікації фінансових посередників в Україні. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Сер. Економічні науки*. 2009. № 39. С. 209–219.

7. Шкільник І. О. Фінансові посередники та їх роль у розвитку фінансового ринку. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2007. № 22. С. 272–281.